

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ СЕКТОРАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті обґрунтовано методологію статистичного оцінювання секторальної структури економіки, що створює підґрунтя для розробки управлінських стратегічних рішень стосовно її оптимізації. Досліджуються особливості галузевої, відтворювальної, інституційної, регіональної структур.

Ключові слова: секторальна структура, сектор, секторизація, макропоказники, структурні зрушення.

Важливою характеристикою економічного зростання є його якість, що значною мірою визначається прогресивністю змін у структурі економіки [8, с.117]. Ознакою трансформаційних процесів, що відбуваються у національному господарстві в останні десятиріччя, є інтенсивні зрушення в структурі виробництва, споживання, доходів, діяльнісно – видовій, інституційній, регіональній структурах. Саме дослідження змін на макро – та мезорівнях дозволить врахувати особливості розвитку секторальної будови та оптимізувати її пропорції при розробці стратегії подальшого розвитку економіки України.

Останні вияви кризових явищ поставили перед сучасною економічною наукою новий перелік нерозв'язаних проблем та завдань, що стосуються оцінки та прогнозування динаміки розвитку економічної системи, циклічності її коливальних, визначення секторальних пріоритетів. Зокрема, у період кризових ситуацій стає надзвичайно важливим моніторинг стану економіки та її мезоструктур. Це пов'язано з необхідністю оперативного реагування на нестабільну ситуацію, мінімізації наслідків впливу світової кризи на соціально – економічний розвиток національної економіки та коригування структурної політики. При формуванні концепції структурних перетворень слід ураховувати міжсекторні зв'язки у складі кожної мезоструктури та взаємозв'язки різних секторальних структур між собою.

Питаннями структурних змін в економіці та їх впливу на процеси економічного зростання займалися провідні вчені – В. Геєць, З. Герасимчук, В. Коломойцев, В. Мандибура, О. Осауленко, Я. Хоменко, А. Чухно та інші. Діяльнісно – видову (галузеву) структуру досліджували П. Єщенко, Я. Іщук, В. Попова, Я. Хоменко; відтворювальну структуру макроекономіки – О. Галіцина, А. Гальчинський, Б. Кваснюк; регіональну структуру національної економіки – Т. Максимова, Л. Петкова, Я. Побурко, Т. Уманець; структуру за інституційними секторами – В. Колеснік, К. Приходько; структуру власності – В. Беленцов, С. Давимука, П. Кучерявенко, Я. Максименко, В. Чижова, І. Шапкін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що, незважаючи на загальну розробленість цього питання з точки зору економічної теорії, управління соціально – економічним розвитком, статистичне

вивчення структурованості економіки за різними секторальними ознаками залишилося поза увагою фахівців. Тому метою статті є висвітлення методологічних аспектів статистичного аналізу секторизації економіки.

З огляду на зазначені позиції виникає потреба у формулюванні мети структурного аналізу секторальної системи. На нашу думку, її можна визначити як вивчення кількісних співвідношень між складовими економіки, внутрішньосекторних і міжсекторних взаємозв'язків та розробку пропозицій щодо ефективної структурної перебудови.

Метою статистичного аналізу секторальної структури є дослідження закономірностей розвитку секторальної структури економіки, міжсекторних структурних зрушень, визначення результативності функціонування секторів та їх внеску у макроекономіку, розробка рекомендацій щодо оптимізації структури.

Досягнення мети вимагає послідовного розв'язання наступних завдань:

- розробка теоретико-методологічних основ статистичного оцінювання секторальної структури економіки;
- аналіз міжсекторного структурування економіки за галузевою, відтворювальною, регіональною, інституційною та іншими ознаками;
- дослідження динаміки перерозподілу між секторами у зв'язку з трансформаційними перетвореннями та характеристика структурних зрушень в економіці;
- визначення способів активізації та оптимізації результативності діяльності, що універсальні для всіх рівнів ієрархії та типів мезоекономічних систем;
- розробка методичних положень статистичного забезпечення управління пропорційного розвитку економіки через функціональні зв'язки секторів з макрорівнем.

Первинною ланкою будь – якої економіки є окрема інституційно-господарська одиниця. Первинним елементом статистичного обліку у міжнародній практиці є інституційна одиниця. Шляхом об'єднання базових елементів за певними ознаками створюється строго детермінована господарська система, якій притаманні певні функції, риси, взаємозв'язки з

іншими системами, місце та роль у відтворювальному процесі. Такий набір особливих характеристик формує категорію сектору.

У нашому розумінні, сектор – певна складова частина національної економіки, що об'єднує інституційно-господарські одиниці з подібними характеристиками функціонування.

З теоретичною та практичною метою можуть бути виділені наступні секторальні структури (рис. 1): за галузевим принципом, у розподілі за правом власності

(або за формою господарювання), за функціями у економіці, за територіальною ознакою, за можливістю спостереження, за ступенем монополізованості ринку.

Кожному сектору відповідають певна структурність, ієрархічність, пропорції, підсистеми та потенціали. Структура національної економіки складається з сукупності взаємопов'язаних секторів, що утворюють мезорівні, мезоланки та формують макроекономіку країни.

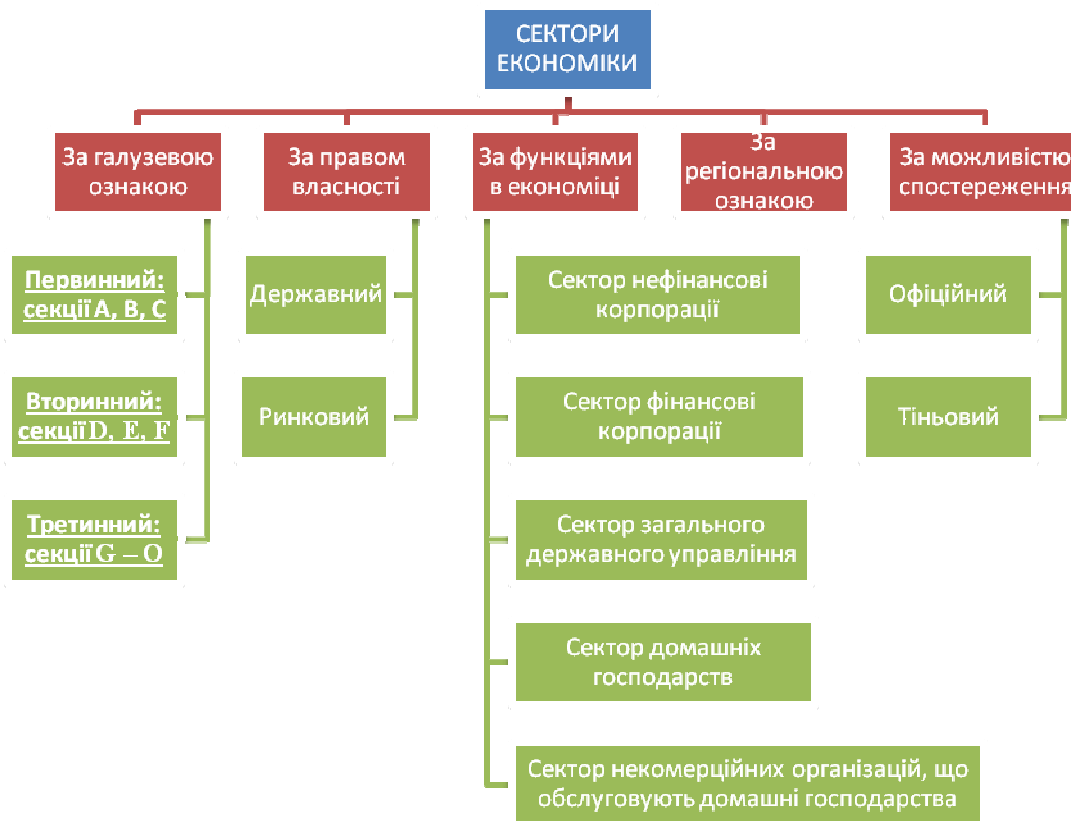

Рис. 1. Головні характеристики секторальної структури економіки

Галузева структура сучасного світового господарства містить поділ на первинний, вторинний та третинний сектори. Первинний сектор охоплює аграрні галузі та суміжні з ними (секції А, В, С за Класифікацією видів економічної діяльності: сільське та лісове господарство, мисливство, рибальство, добувна промисловість). Вторинний сектор – це індустріальні галузі (секції D, E, F – переробна промисловість, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, будівництво). Сервісні галузі входять до третинного сектору (секції G – O: торгівля, діяльність готелів та ресторанів, транспорту та зв'язку, фінансова діяльність, державне управління, освіта, охорона здоров'я та інші). Подібну галузеву структуру має і ВВП. Формування секторизації економіки за функціональною ознакою пов'язано з розвитком нового типу макроекономіки – постіндустріального.

У останнє десятиріччя ХХ століття з третинної сфери економіки виокремлюють четвертинну – інформаційну сферу, до якої належить виробництво фундаментальних результатів та формування рівня кваліфікації робітників. У перспективі (першій третині ХХІ сторіччя) буде панувати розвиток п'ятиринного

сектору, що пов'язаний з формуванням мотивації.

Аналіз основних показників у перерізі видів економічної діяльності України за таблицями "Витрати – Випуск" [6, 10] свідчить про стійку тенденцію до зростання питомої ваги третинного сектору (рис. 2): за обсягом ВВП з 52,4% у 2004 р. до 57,1% у 2010 р., за оплатою праці з 52,5% до 64,8% відповідно, валовим прибутком/змішаним доходом з 58,2% до 59,1%, випуском товарів та послуг з 33,1% до 38%, за проміжним споживанням з 21,1% до 25,4%, валовим нагромадженням з 4,6% до 7,2%, експортом з 10,6% до 14,1%. Це пояснюється тим, що первинний та вторинний сектори досягли високого рівня розвитку у задоволенні потреб населення, створивши відповідні технічні та економічні передумови для третинного сектору. Підтвердженням цього також є перерозподіл зайнятості населення та вартості основних засобів на користь галузей, що надають послуги: питома вага за зайнятими за 2004 – 2010 рр. зросла на 12,7 в.п., за засобами виробництва – на 22,3 в. п. Такий розвиток подій дозволяє констатувати перехід української економіки до постіндустріального суспільства, де у складі сервісних галузей домінуватиме секції транзакційного сектору: торгівлі (G), фінансової

діяльності (J), операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям (K).

У вартісній структурі випуску товарів та послуг економіки України переважає вторинний сектор, частка його протягом 2004 – 2010 рр. суттєво не змінилася (з 52,2% у 2004 р. до 48,8% у 2010 р.). За обсягом ВВП індустріальні секції D, E, F на другому місці (32,4% та 28,9% відповідно), за валовим прибутком, змішаним доходом вони мають найменшу частку (19,1% та 18,5%). Можливо, це пов'язано з низькою активністю вітчизняних виробників щодо переорієнтації на наукоємні виробництва, високою матеріало- та енергоємністю продукції, застарілістю основних засобів. Треба також враховувати той факт, що до вторинного сектору входить будівництво, де,

починаючи з років кризи, спостерігається найбільший спад. У структурі валового нагромадження левова частка припадає на індустріальний сектор (88,4% у 2004 р., 89,5% у 2010 р.), що пояснюється більшою інвестиційною привабливістю індустріальних галузей. За показником чистих податків на виробництво та імпорт найбільша частина (у 2004 р. – 69,1%, у 2010 р. – 79,2%) припадає саме на вторинний сектор, частка якого зростає на 10,1 в.п. Таким чином, основний податковий тягар лягає на індустріальні галузі. Останній факт можна пояснити припущенням щодо значної частки тіньової економіки у третинному секторі та прихованням доходів, що пов'язано з небажанням інституційних одиниць сфери послуг сплачувати податки зі своєї діяльності.

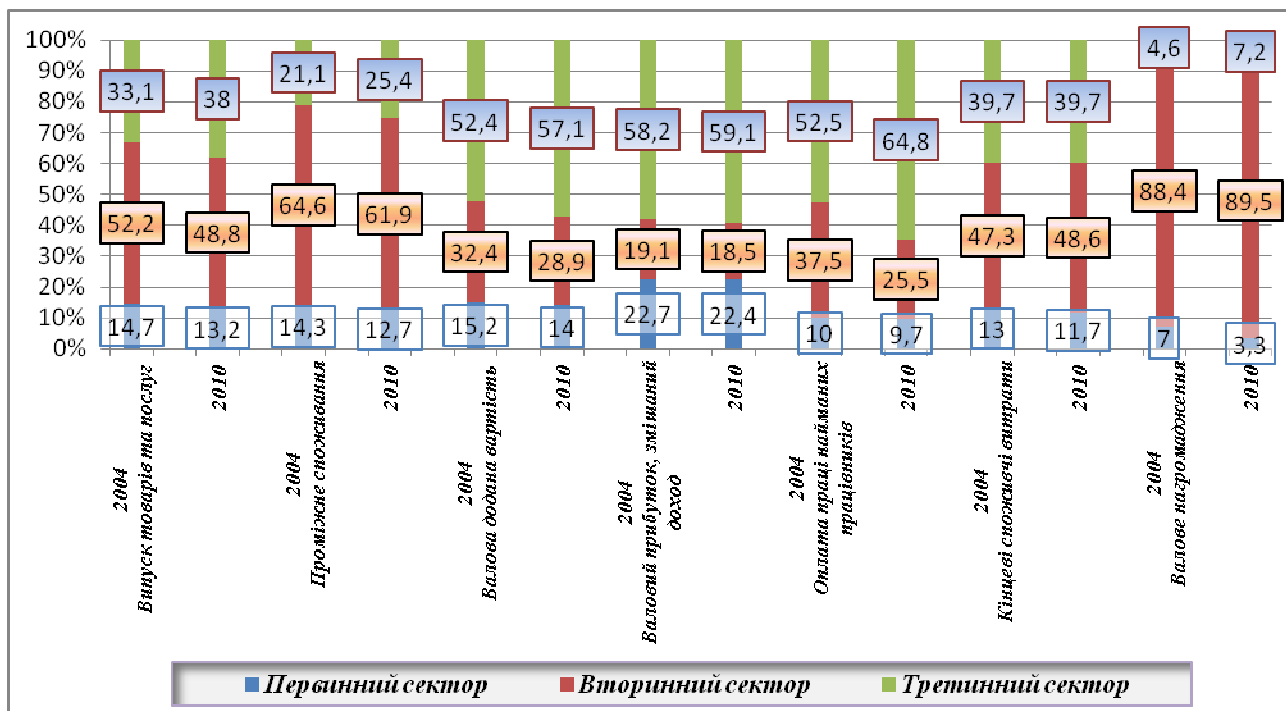

Рис. 2. Галузева секторальна структура макропоказників економіки України за 2004, 2010 рр.

Незначну частку за ВВП займають аграрні секції A, B, C – 15,2% у 2004 р. та 14,0% у 2010 р. Практично немає різниці у питомій вазі первинного сектору економіки в обсязі валового випуску та проміжного споживання (у 2010 р. 13,2% та 12,7% відповідно). Хоча сільськогосподарське виробництво є дуже значущим для економіки України, але останніми роками воно втратило свої позиції у зв'язку з низькою конкурентоспроможністю його продукції. Але водночас на цьому фоні зростає частка первинного сектору у показниках експорту з 8,7% до 11,5%. Це свідчить про експортну орієнтованість сільського господарства України, продукція якого має відносно низьку собівартість з низьким рівнем переробки, що збільшує його переваги, зокрема серед країн СНД. Хоча залишається проблемним вихід України на ринки країн ЄС та США у зв'язку з невідповідністю стандартів та вимог сертифікації національним нормам. За валовим прибутком, змішаним доходом аграрні та суміжні галузі зробили вагомий внесок (22,7% у 2004 р., 22,4% у 2010 р.). Але, на жаль, це пояснюється виключно специфікою статистичного обрахунку цього показника для самозайнятих осіб у цьому секторі.

Найменшу частку з тенденцією скорочення має третинний сектор за оплатою праці (10% у 2004 р., 9,7% у 2010 р.), кінцевими споживчими витратами (13% та 11,7%), валовим нагромадженням (7% та 3,3%), кількістю зайнятого населення (25% та 17,6%), вартістю основних засобів (13,9% та 4,7%).

Слід нагадати про ще одну з економічних тенденцій кінця XX – початку XXI століття, а саме про процеси приватизації державної власності. Більш як вісімдесят розвинених країн та країн, що розвиваються, прийняли національні програми скорочення державного сектору та здійснення приватизації. На макrorівні приватизація виступала як елемент державної політики регулювання економіки з метою скорочення масштабів державного сектору та структурного перерозподілу прав власності на користь приватного сектору та збільшення внеску останнього у національну економіку. На мікрорівні приватизація відповідала повній або частковій передачі прав на об'єкти власності державних підприємств іншим господарям. Мета приватизації - це пошук ефективного власника та формування створення ринкових відносин у країні [3; 4; 11].

Результатом таких заходів стало формування секторизації економіки у розподілі за правом власності, а саме створення приватного та державного секторів, з тенденцією скорочення частки останнього в економіці всіх розвинених країн. Державний сектор концентрується в тих виробництвах та галузях, де ринкові механізми недостатньо ефективні і функціонування суб'єктів економіки на приватній основі виявляється ускладненим і навіть неможливим. Одночасно частка виробленого у держсекторі ВВП залишається значною, особливо в Європі, де вона коливається від 10 % (в Німеччині) до 30 % (в Австрії) [1, с. 13].

Для аналізу розподілу економіки України за правом власності (ринкового та державного секторів) до 2005 р. використовувався Класифікатор форм власності, але його скасування відповідно до змін у Господарському кодексі не дозволяє далі досліджувати процеси у цьому напрямку.

Варто зазначити, що на фоні глобалізації економіки виникає потреба у гармонізації стандартів (технологічних, фінансових, бухгалтерських, статистичних та інших). Зокрема, одним з таких стандартів обліку та статистики є міжнародний стандарт системи національних рахунків (СНР), який дозволяє розподілити інституційні одиниці економіки на п'ять секторів: сектор нефінансових корпорацій, сектор фінансових корпорацій, сектор загального державного управління, сектор домашніх господарств, сектор некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства [7, с.148]. Це знов підтверджує

гіпотезу про тенденцію щодо спрямованості на секторизацію економічної системи.

Аналіз структури рахунку виробництва у секторальному розрізі за 2001 - 2010 роки [7] дозволяє виявити зменшення на 4,42 в.п. частки у валовому випуску в економіці нефінансових корпорацій, домашніх господарств та некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства (табл. 1). На цьому фоні зростає питома вага валового випуску сектору фінансових корпорацій (на 2,09 п. п.) та сектору загального державного управління (на 2,33 п. п.). Також спостерігається зниження частки ВДВ сектору нефінансових корпорацій (з 67,92 % у 2001 р. до 62,12% у 2010 р.) та сектору некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства (з 1,39% до 0,51%) та відповідне збільшення частки ВДВ фінансових корпорацій (з 2,91% до 7,3%), загального державного управління (з 12,36% до 16,62%) та домашніх господарств (з 16,97% до 18,26%). Значне зростання питомої ваги фінансових корпорацій пояснюється посиленням ролі цього сектору у перерозподілі вартості, що створена в інших секторах, у першу чергу у секторі нефінансових корпорацій.

Значна частина валового прибутку, змішаного припадає на сектор нефінансових корпорацій (складає 59,6% у 2001 р., 56,41% - у 2010 р.), на другому місці сектор домашніх господарств (33,08% та 39,66%). У зв'язку із зростанням ролі фінансового сектору у ринковій економіці значно зріс його внесок у формуванні показників рахунку утворення доходів (за період 2001 – 2010 рр. на 7,32 в.п. за валовим

Таблиця 1. Структура основних показників СНР за інституційними секторами економіки України *
(у % до економіки в цілому)

Показник	Сектор нефінансових корпорацій		Сектор фінансових корпорацій		Сектор загального державного управління		Сектор домашніх господарств		Сектор некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	
	2001 р.	2010 р.	2001 р.	2010 р.	2001 р.	2010 р.	2001 р.	2010 р.	2001 р.	2010 р.
Випуск (в основних цінах)	77,57	73,76	1,85	3,94	7,38	9,71	12,33	12,25	0,87	0,34
Проміжне споживання	83,79	81,5	1,16	1,71	4,16	5,11	9,35	8,25	0,54	0,24
Валова додана вартість	67,92	62,12	2,91	7,3	12,36	16,62	16,97	18,26	1,39	0,51
Оплата праці найманих працівників	76,09	66,92	2,33	4,55	19,39	26,26	0,24	1,66	1,95	0,61
Валовий прибуток, змішаний дохід	59,6	56,41	3,47	10,79	6,1	4,01	33,08	39,66	0,86	0,30
Валове сальдо первинних доходів	21,77	8,27	2,14	3,97	15,51	14,73	60,19	72,92	0,39	0,11
Валовий наявний дохід	15,08	3,56	1,9	3,76	23,76	15,35	57,27	76,5	1,99	0,83
Кінцеві споживчі витрати	-	-	-	-	25,63	24,06	71,80	75,05	2,57	0,89
Валове заощадження	60,19	20,01	7,59	21,01	18,17	-24,89	13,78	83,31	0,27	0,56

* Розраховано автором за даними [7] (за деякими показниками не маємо 100% по економіці за рахунок оплати послуг фінансових посередників)

прибутком, змішаним доходом, на 2,22 в. п. за оплатою праці). Частка сектору загального державного управління в утворенні оплати праці найманих працівників всієї економіки збільшилась з 19,39% у 2001 р. до 26,26% у 2010 р., що пояснюється прозорістю нарахування та отримання доходів у цьому секторі на відміну від посилення процесів тінізації у інших секторах економіки.

Протягом 2001 – 2010 рр. в економіці України спостерігалось постійне переважання доходу від власності, сплаченого іншим країнам, над доходом від власності, одержаним від інших країн (співвідношення між цими показниками становило у 2001 р. 7,5 раза, у 2008 р – 3,97 раза, у 2009 р. – 5,9 раза, у 2010 р. – 10 разів), тобто від'ємне сальдо доходів від власності.

У секторальній структурі показника сальдо первинних доходів за 2001 – 2010 рр. частка домашніх господарств зросла з 60,19% до 72,92%, фінансових корпорацій з 2,14% до 3,97% за рахунок зменшення питомої ваги відповідного показника на 13,5 в.п. за сектором нефінансових корпорацій.

За даними рахунку вторинного розподілу доходу навпаки переважають поточні трансферти, одержані від інших країн над переданими, тобто маємо позитивне сальдо поточних трансфертів відносно України. За рахунок перерозподільних процесів величина наявного доходу загалом по країні більша від національного доходу в межах від 3% до 4,5%. Частка валового наявного доходу сектору домашніх господарств у 2001 р. становила 57,27% та зросла на 19,23 в.п. у 2010 р. до 76,5%; сектору фінансових корпорацій – зросла з 1,9% до 3,76%; сектору нефінансових корпорацій – зменшилась з 15,08% до 3,56%; сектору загального державного управління – зменшилась з 23,76% до 15,35%; сектору некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства – зменшилась з 1,99% до 0,83%.

За даними рахунку використання наявного доходу питома вага кінцевих споживчих витрат у валовому наявному доході становила у 2001 р. 74,95% та зросла за дев'ять років на 8,64 в.п. і складала у 2010 р. 82,22%. Відповідно, зменшилась частка валового заощадження за цей період з 25,05% до 17,78%, що підтверджує дуже низьку інвестиційну спрямованість економічного розвитку. Тобто у абсолютному виразі розрив між показниками становив 3 рази у 2001 р. та 4,6 рази у 2010 р. Використання значної частини наявного доходу на споживання пояснюється інфляційними очікуваннями населення до зростання цін на продукти та послуги, що стимулює зростання споживчого попиту. Індивідуальні споживчі витрати складають вагому частку у загальних витратах на споживання відповідно 89,53% у 2001 р. та 91,69% у 2010 р. Це уповільнило нагромадження ресурсів та негативно вплинуло на загальноекономічну динаміку. Розгортання світової кризи ще більше посилює диспропорції в розподілі ВВП за доходами та сформулювало споживацьку модель розвитку економіки України.

Розподіл кінцевого споживання за секторами був наступний: частка сектору домашніх господарств у 2001 р. 71,8% при зростанні до 75,05% у 2010 р.; частка сектору загального державного управління відповідно 25,63% та 24,06%; частка некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства 2,57% та 0,89%. Найбільша частка валового заощадження у 2001р. припадала на нефінансові

корпорації - 60,19% від загального обсягу по економіці, яка скоротилась на 40,18 в. п. у 2010 р. Частка валового заощадження домашніх господарств зросла за ці роки на 69,53 в. п. та складала 83,31%. Сектор державного управління взагалі за цим показником закінчив 2010 р. з від'ємним результатом. Низька інвестиційна активність є відголоском проблем, що залишились у банківській сфері після фінансової кризи.

Аналіз утворення, розподілу та використання доходів в Україні підтверджує деформацію структури економіки, що відображається у порушенні основних пропорцій відтворення [9, с. 164].

Таким чином, розглядаючи структуру макропоказників у секторному розрізі, можемо окреслити специфіку функціонування секторів та їх внесок в економіку загалом. Інституційні одиниці, що входять до сектору нефінансових корпорацій, виробляють більшу частину доданої вартості та відіграють визначну роль на стадії виробництва, але зовсім не беруть участі у кінцевому споживанні. Внесок сектору домашніх господарств у виробництві незначний, але саме цей сектор за рахунок процесів перерозподілу отримує найбільший наявний доход порівняно з іншими секторами (за рахунок первинних доходів у вигляді доходів найманих працівників та змішаного доходу, а також вторинного розподілу у вигляді доходів від власності та поточних трансфертів). Роль цього сектору важлива у кінцевому споживанні. Сектор загального державного управління виробляє великі обсяги неринкових послуг, що оцінюються за поточними витратами на їх виробництво та враховуються як витрати на кінцеве споживання. Цей сектор активний у перерозподільних процесах [5, с.149].

Повертаючись до окреслення меж кожного з секторів, треба зазначити, що за територіальною ознакою сектори поділяються на внутрішній та зовнішній. Внутрішній сектор охоплює п'ять вищезгаданих інституційних секторів. Зовнішній сектор (або "інший світ") забезпечує експортно-імпорتنі відносини товарів та послуг, рух капіталів за інвестиційними та банківськими операціями з іншими країнами.

Доцільно підкреслити: якщо об'єднати сектори корпорацій та домогосподарств, отримуємо приватний сектор економіки; об'єднавши приватний та державний сектори – одержуємо закриту економіку; якщо до закритої економіки приєднати зовнішній сектор – відкриту економіку.

Територіальна структура національної економіки містить поділ на економічні райони. З огляду на природні, соціально-економічні, історичні та інші фактори (у т. ч. і адміністративно-територіальний розподіл), на території України виділяють дев'ять економічних районів: Донецький, Придніпровський, Північно-Східний, Столичний (Центрально-Поліський), Центральний (Центрально-Український), Подільський, Північно-Західний (Західно-Поліський), Карпатський і Причорноморський.

Порівняння середньодушового рівня валового регіонального продукту (ВРП) за економічними районами (табл. 2) свідчить про значне відставання цього соціально – економічного індикатора від середнього по Україні: у 22 регіонах у 2004 р. та в 19 регіонах у 2009 р., тобто ця розбіжність послаблюється з роками. У 2009 р. кількість регіонів, що мають рівень

цього показника вище за середній, стала більшою (м. Київ – 308%, Дніпропетровська – 139,9%, Донецька – 116,7%, Полтавська – 112,6%, Харківська – 107%, Київська – 109,8%, Запорізька – 103,9%, Одеська – 102,6% від середнього по Україні), але це пов'язано з його зниженням по Україні у 2009 р. порівняно з 2008 р. в цілому на 3,3% у фактичних цінах та на 14,4% у порівняних цінах.

Протягом 2004 – 2009 рр. різниця між максимальним та мінімальним значеннями регіональних показників становила: 85,2 п.п., 84,2 п.п., 86,6 п.п., 87,1 п.п., 103,6 п.п та 92,6 п.п., що вказує на значну диференціацію у розвитку регіонів України. Але при цьому склалася певна група з невеликою кількістю регіонів, де показник середньодушового ВРП стабільно перевищує відповідний показник по

Таблиця 2. Характеристики ВРП на одну особу*

Рік	Відношення до середнього рівня ВРП на душу населення %			Кількість регіонів, що мають значення, більше за середній рівень	Кількість регіонів, що мають значення, менше за середній рівень	ВРП на душу населення в середньому по Україні, грн.	Індекс фізичного обсягу ВРП на одну особу, % до попереднього року
	min	max					
2004	min	48,3	Тернопільська	4 + м. Київ (318%)	22	7273	113,0
	max	133,5	Донецька				
2005	min	49,1	Тернопільська	4 + м. Київ (307,1%)	22	9372	103,5
	max	133,3	Донецька				
2006	min	48,6	Чернівецька	4 + м. Київ (302,8%)	22	11630	108,1
	max	135,2	Донецька				
2007	min	47,6	Чернівецька	5 + м. Київ (321,3%)	21	15496	108,6
	max	134,7	Дніпропетровська				
2008	min	47,3	Тернопільська	6 + м. Київ (300,5%)	20	20495	102,9
	max	150,9	Дніпропетровська				
2009	min	47,3	Чернівецька	7 + м. Київ (308,0%)	19	19832	85,6
	max	139,9	Дніпропетровська				

* Розраховано автором за даними [2] (на час підготовки статті відсутня офіційна інформація про ВРП за 2010 р.)

Україні (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Полтавська та м. Київ).

Ланцюговий темп приросту за коефіцієнтом співвідношення регіональних показників до середнього по країні значення середньодушового ВРП вказує на відсутність систематичної дії у збільшенні або зменшенні цього показника. Постійний приріст спостерігається тільки у Київському регіоні, найбільше зростання - у Донецькій області у 2008 р. порівняно з 2007 р. на 12,02%, найбільший спад - у Херсонській області у 2007 р. порівняно з 2006 р. на 9,61%.

Значний вплив на динаміку розвитку економіки має галузева структура ВДВ. Інформація про діяльнісно-видову структуру свідчить про посилення тенденції до збільшення питомої ваги галузей третинного сектору та зменшення частки галузей первинного та вторинного секторів як загалом по Україні, так і в регіональному перерізі. У 2009 р. переважання частки галузей, що надають послуги, спостерігалось у м. Києві та м. Севастополі (90,5% та 82,2%), Одеській (75,6%), АР Крим (69,9%), Харківській (69,3%), Волинській (68,5%), Львівській (68%), Закарпатській (66,3%), Чернівецькій (64,5%) областях, що характеризує розвиток у наведених регіонах, як постіндустріальний. Найменша питома вага третинного сектору зафіксована у цьому році у Луганській, Полтавській та Донецькій областях (відповідно 42,9%, 44,7%, 49,5%).

Як свідчать дані за період 2001 – 2009 рр., загалом по Україні частка трансакційних секцій (G, J, K) збільшилась з 22% до 34,6%. Найбільша питома вага цих галузей у регіональній структурі економіки спостерігається у м. Києві (61,2%) та Харківській

області (43,3%), найменша – у Луганській (19,2%) та Полтавській (19,9%) областях.

Порівняння інформації про середньодушеве виробництво ВРП та галузевої структури економіки за регіонами України дозволяє зробити висновок про те, що найбільш високий рівень розвитку притаманний областям з індустріальною спеціалізацією. Аналіз міжрегіональних відмінностей секторальної структури економіки України продемонстрував: саме регіони, які мають суттєві відмінності в рівні та темпах економічного розвитку, здійснюють нерівноцінний внесок у загальний розвиток.

Слід зауважити, що у зв'язку з гармонізацією вітчизняної статистики до міжнародних стандартів Україна у 2003 р. приєдналась до Спеціального стандарту поширення даних (ССПД) Міжнародного валютного фонду. Цей стандарт визначає параметри даних, параметри доступу, достовірності та якості інформації щодо результатів функціонування економіки. З цією метою економічні та фінансові показники надаються у наступному секторальному перерізі: реальний сектор, бюджетно-податковий сектор, фінансовий сектор, зовнішній сектор. За можливістю спостереження за економікою виділяють наступні сектори: офіційний та тіньовий. За ступенем монополізованості ринку, тобто за співвідношенням конкурентного та монопольного секторів національна економіка розподіляється на потенційно конкурентний, олігопольний та монопольний сектори. У зв'язку з обмеженістю інформаційної бази аналіз деяких секторальних структур у межах нашого дослідження проводитися не буде, але створює підґрунтя для подальших статистичних розробок науковцями.

Варто наголосити, що загальними напрямками дослідження за допомогою методів економіко-статистичного аналізу при вивченні процесів секторизації є:

- вияв глибинних тенденцій формування секторальної економіки;
- отримання якісних висновків за досить обмеженим масивом вихідних даних;
- вивчення зв'язку часткових факторів, що відображають процеси на початковому етапі трансформації секторів з узагальнюючими характеристиками вияву наслідків на рівні економіки.

На нашу думку, етапи коригування стратегії розвитку інституційно-господарських одиниць, спрямованої на покращення результативності діяльності мезосистем, повинні містити:

1. Визначення пріоритетної (кінцевої) мети результативної системи стратегічного розвитку та завдань з її реалізації;
2. Розробку коригуючих заходів за галузевим, секторальним, регіональним, інституційним напрямками;
3. Покращення структурних пропорцій між складовими різних рівнів ієрархії;
4. Оцінювання факторів та резервів ефективності;
5. Визначення критеріїв оцінки реалізації стратегії.

У зв'язку зі зміною концепції здійснення структурної політики виникає нагальна потреба у розробці механізмів реалізації переходу від єдиної державної стратегії у цьому напрямку до національної, що об'єднає зусилля держави, бізнесових структур та суспільних інститутів. Оптимальність структурних та інституційних пропорцій, збалансованість різних економічних явищ та процесів має сприяти підвищенню конкурентоспроможності економіки України на макро- та мезорівнях, на внутрішньому та світовому ринках.

Список літератури

1. Беленцов, В. Н. Оптимальная структура собственности как основа экономического развития Украины [Текст] : монография / В. Н. Беленцов ; Донецкий гос. ун-т управления. - Донецк : Юго-Восток, 2008. - 267 с.
2. Валовий регіональний продукт за 2001-2009 роки [Текст] : статистичний збірник / Державний комітет статистики України. - К.: [б.в.], 2011. - 155 с.
3. Давимука, С. Теретико-методологічні аспекти приватизації і механізми її реалізації в Україні [Текст] / С. Давимука. - Л.: [б.в.], 1998. - 399 с.
4. Кучерявенко, П. Х. Разгосударствление собственности в переходной экономике Украины [Текст] / П. Х. Кучерявенко, Я. А. Максименко. - Х.: Консум, 1997. - 127 с.
5. Моторин, Р. М. Система національних рахунків [Текст] : навч.-метод. посіб. для самостійного вивч. дисципліни / Р. М. Моторин, Т. Є. Трубнік – Шаковяш, М. В. Мазур; заг. ред. Р. М. Моторина ; Київський національний економічний ун-т. - К.: КНЕУ, 2004. - 196 с.
6. Національні рахунки України за 2004 рік [Текст] : статистичний бюлетень / Державний комітет статистики України. - К.: [б.в.], 2005. - 53 с.
7. Національні рахунки України за 2010 рік [Текст] : статистичний збірник / Державна служба статистики України. - К.: [б.в.], 2012. - 158 с.
8. Осауленко, О. Г. Сталий соціально-економічний розвиток: моделювання та управління [Текст] : монографія / О. Г. Осауленко. - К.: Інформ.-видавн. центр Держкомстату України, 2000. - 177 с.
9. Попова, В. В. Організаційно-економічний механізм

управління розвитком національної макросистеми: архітектура та методологія статистичного оцінювання [Текст] : монографія / В. В. Попова; Державна академія статистики, обліку та аудиту. - К.: Форум, 2008. - 485 с.

10. Таблиця витрати-випуск України за 2010 рік в цінах споживачів [Текст] : статистичний збірник / Державна служба статистики України. - К.: [б.в.], 2012. - 47 с.

11. Чижова, В. І. Приватизація в Україні: підсумки і проблеми (теоретичні, методологічні та регіональні аспекти) [Текст] / В. І. Чижова ; ред. С. І. Дорогунцов ; НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил України. - К.: [б.в.], 1998. - 277 с.

РЕЗЮМЕ

Трубнік Тат'яна

Методологические аспекты статистического анализа развития секторной структуры национальной экономики

В статье представлена методология статистического оценивания секторной структуры экономики, которая служит обоснованием для разработки управленческих стратегических решений по ее оптимизации. Исследуются особенности отраслевой, воспроизводственной, институциональной, региональной структур.

РЕЗЮМЕ

Trubnik Tetyana

Methodological aspects of statistical analysis of the development of sectoral structure of the national economy

In the article the methodology of statistical evaluation of sectoral economic structure is proposed. It forms the basis for the development of managerial strategic decisions regarding its optimization. The features of industrial, reproductional, institutional and regional structures are considered.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2012 р.